

УДК:
94(497.115)“19”

Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXV) XII, vol=35
Бр. 1 / 2013.
стр. 23-44.

Зоран Петровић Пироћанац*
Институт за политичке студије, Београд

КОСОВО И МЕТОХИЈА - ОД ДРЕЗДЕНСКОГ КОНГРЕСА ДО ПОЧЕТКА СЕЦЕСИЈЕ АЛБАНАЦА**

**Прилози за историјско-политички увод у трагедију
„земље високог ризика“**

Сажетак

У овој студији аутор презентује елементе за кратку историју српских „земаља високог ризика“, како се још дефинише Космет. Ова мала историјско-политичка ревизија српског региона Косова и Метохије је део ауторове опсежније анализе остварене током докторских студија у Паризу. У овој студији аутор показује дугорочни утицај одлука политике Коминтерне на историјске догађаје у Југославији и на Косову већ пре Другог светског рата. У студији се указује и на општу модернизацију албанског народа на Косову и Метохији током титоистичког режима, утицај ислама, то јест снагу косовских дервиша, као и на убрзање кризе у јужној области Србије Седамдесетих и Осамдесетих, која ће управљати историјским догађајима ка сецесији Албанаца крајем XX столећа.

Кључне речи: Србија, Косово и Метохија, КПЈ, Коминтерна, Албанци, сецесија

---

* Научни сарадник, Институт за политичке студије, Београд

** Овај рад је настао у оквиру пројекта бр. 179009, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

ПОСЛЕДИЦЕ КОНГРЕСА У БАКУУ И ДРЕЗДЕНУ

Неколико деценија је косметска интелигенција преиспитивала дефиницију коју је албански косметски ентитет добио у оквиру Србије. Албански националистички интелектуалци су готово стотину година неуморни у доказивању како је наша јужна покрајина била одувек албанска и да савремена демографска ситуација данас представља само израз перманентне историјске реалности. Тако постављено од албанских аутора, питање Космета задобијало је временом облик једног проблема деколонизације.

Подсетимо и на основне податке о јужној покрајини покрајине, послуживши се страним извором. Површина Космета је, пише француски аутор Коста Христић, 887 кмкв. а према попису становништва из 1981. било је 1,6 милиона становника, од чега 219.000 живи у Приштини. Национални састав је показивао да је 77,4% становништва било албанско, 13,3% српско, 1,2% црногорско, а остатак сачињен од различитих мањих мањина.¹⁾

Српска географија и геополитика имале су и сопствене аргументе за оспоравање албанских позиција о Косову и Метохији.²⁾ Географ и геополитолог, Милован Радовановић, објашњава стогодишње балканско питање: „Косово и Метохија су једна одкључних детерминација политичко-територијалног интегритета и суверенитета државе Србије, од кардиналне геостратегијске и геополитичке важности. Косметско-албански сецесионизам је знатно злокобније питање за постојање српске државе него све друге конфронтације унутар экс-Југославије. У овој релацији проблем српско-хрватских и српско-муслиманских односа су од секундарног значаја. Било које политичкорешење које би иреверзибилно отворило врата било ком облику ‘албанске републике’, води веома брзо у конституисање ‘Велике Албаније’, која ће бити, истом логиком придружена Западној Македонији. То значи сукцесивну фрагментацију српске државе и њено редуковање на садашњу ‘централну Србију’. Реперкусије и импликације дезинтеграције српске и македонске државе, где косметско-албански сепаратизам игратензија, са катастрофалним последицама за српско-црногорски, македонски и албански народ.“³⁾

1) Видети: К. Christich, „The Kosovo Crisis“, *The European Journal of International affairs*, vol. 1, no. 2, Autumn 1988, pp.102-103.

2) Топоним Метохија, који сведочи о хришћанској прошлости региона, увек пажљиво избегавају косметски Албанци-Шиптари.

3) Лично сведочење Милована Радовановића аутору, јули 2006, у Београду.

Вратимо се коренима балканског проблема званог „албанско питање.“ Коминтерна је добрано припомогла албанским аспирацијама према нашем јужном простору с краја 19. столећа, дајући инструкције југословенским комунистима за делање међу овдашњим народима. Коминтерна је дала и огроман допринос албанској борби против српског народа током 20. столећа, о чему има довољно трагова у историјским архивима КПЈ. Својевремено су објављене одлуке извршних органа Коминтерне, из марта и априла 1925. године. У њима је комунистичка централа осуђивала „Версајску Југославију“, креацију западне Европе и „великосрпства“, и препоручивала разарање Југославије. Један од комесара бољшевичке револуције је ово тумачио на следећи начин: „Наше полазиште је света мржња према буржоазији, којој ми треба да пронађемо Ахилу пету. Како не експлоатисати националну чињеницу у државама попут Југославије?“⁴⁾

Ширење националних мржњи, не само против „великосрпске“ буржоазије, већ и против читавог српског народа, који је сматран „доминантном нацијом“, постао је принцип Коминтерне, како би се растурила Југославија и на њеном месту створиле независне државе, које би потом требало да се интегришу у једну Совјетску Федерацију Балкана. Поменути документи показују да је Комунистичка партија Југославије, тајна организација непосредно и везана за Коминтерну, у свему следила инструкције Москве.⁵⁾

Ради бољег разумевања ове политике Коминтерне према Југославији и њеним народима, нужно је евоцирање два ранија историјска датума, који су утицали на политику Коминтерне у Југославији. Најпре поменимо 2.000 делегата на Првом Конгресу народа Истока, који је комунистичка Интернационала организовала у Бакуу, септембра 1920. Делегати са Истока представљали су веома разнолике и хетерогене етничке ентитете и делили су се на комунисте и на непартијске, који су чинили пет група: трговце,⁶⁾ муслимане Русије и Централне Азије, који су жестоко бранили позиције националног комунизма; делегације Закавказја, сачињене већином од представника малих етничких група, које су штитили бољшевици; страни оријенталних делегати, међу којима су сечули само

4) Видети у: Историјски архив КПЈ, Београд, 1949, т. IV.

5) Видети у: Историјски архив КПЈ, Београд, 1949, т. IV и: *Komunistička Internacionala o KPJ*, Belgrade, 1925.

6) Прим.- У оригиналу на који се аутор позива: „mercantis“- базарски трговац, зеленаш, ћифта, ратни добитник.

турски националисти; представници Коминтерне и западних комунистичких партија.⁷⁾

Други круцијални и мало познат моменат историје Коминтерне јесте лето 1921. године, када је револуција означила нови корак, када се СССР повукао у себе. Други Конгрес Коминтерне, који је одржан годину дана раније, био је у знаку напредовања револуције. Делегати окупљени у Петрограду и Москви у јулу 1929, дефинисали су комунистичку тактику за „скок на Западу“, који је процењен као иминентан и на Западу, и на Истоку. Но, од јула 1929, до јуна 1921, слика се потпуно изменила. Црвена Армија, која је, годину раније, настојала да помогне у устанку немачком пролетаријату, била је одбачена далеко од Варшаве. У марту 1921, неуспех оружаног устанка у Немачкој потврдио је да она није била зрела за једну комунистичку револуцију. Свуда у Европи, политичка ситуација се стабилизује. Зиновјев пише: „Време светске револуције је, због различитих разлога, на путу успоравања.“⁸⁾

НЕП, усвојен почетком 1921. године како би омогућио совјетској држави да дође до даха, зауставља свој усиљени марш ка комунизму. Разни уговори потписани са капиталистичким земљама 1921. године означавају повратак односима међу владама, међународним односима класичног типа, означавајући разочарење болшевика пред апатијом пролетаријата.⁹⁾ То значи, између осталог, промену политике Коминтерне и према Југославији двадесетих година, у одсуству концепција једне еминентне комунистичке револуције у Европи. Тек ће Четврти Конгрес КП Југославије, одржан новембра 1928. у Дрездену, у Немачкој, донети стратегијске промене за Југославију, осмишљене, наравно, у Москви. Конгресом је председавао високи изасланик Москве, Дмитриј Мануилски, члан ЦК КПСС. Са њим је у Дрезден стигао из Москве и представник Коминтерне, Палмиро Тољати.¹⁰⁾ Улога главног оперативца припала је Јосипу Чижињском, Чеху рођеном у Сарајеву и одраслом у Совјетском Савезу. Као још један изасланик из Москве, Чижињ-

7) Видети: E. Habrier, „Les délégués au Premier Congrès des peuples de l’Orient (Bakou, 1er-8 septembre 1920)“, *Cahiers du monde russe*, 26/1, 1985.

8) Видети: *Kommunistisches international*, n°16 (31 mars 1921). Наведено у: M. Rebérioux, Ch.-A. Julien and Hélène Carrère d’Encausse, „Les communistes et l’Orient en 1921“, *Le Mouvement social*, No. 82 (Jan.-Mar., 1973)

9) Видети: M. Rebérioux, Ch.-A. Julien and Hélène Carrère d’Encausse, „Les communistes et l’Orient en 1921“, *Le Mouvement social*, No. 82 (Jan.-Mar., 1973), pp. 103-113, Editions l’Atelier, Association Le Mouvement Social, 1973.

10) Видети: Божидар Дикић, „Државе иза барака за нудисте“, *Политика*, 10. 07. 2006.

ски је тада одговорни руководилац Комунистичке омладине у Интернационали. Југословенски другови познавали су га под револуционарним именом Милан Горкић.

Са инструкцијама из Москве, Чижињски је дао на извршење директиву Коминтерне: потребу растакања Југославије. У врху Коминтерне сматрало се како је југословенска држава била тзв. војна ослона тачка коју су империјалисти предвидели за напад на СССР. То је објашњавало зашто је у резолуције конгреса у Дрездену уведена директива Коминтерне: Југославија треба да буде разбијена, да би се створиле „националне републике Хрватска, Црна Гора, Македонија, Албанија и Словенија“. Под појмом „Албанија“ подразумеван је простор Косова и Метохије. Коминтерна је била један од кључних фактора ове геополитичке једначине на Балкану, која се састојала у процењивању директива за комунистички покрет које су се тикале овог подручја европског Југоистока.¹¹⁾ У документима IV Конгреса КПЈ, у одељку насловљеном „Борба за водећу улогу у покретима потлачених нација“, речено је: „Партија мора да усредсреди борбу радничке класе, сељаштва и потлачених нација, пре свега против главног непријатеља, хегемоније српске буржоазије и њене војне монархије“.¹²⁾ Члан 6 је сасвим одређен у препорукама за борбу на Косову и Метохији: „Партија објављује солидарност револуционарних радника и земаља других нација у Југославији, пре свега Србије, са национал-револуционарним албанским покретом, у лику Косовског Комитета и позива радничку класу да генерално помогне борбу поцепаног и потлаченог албанског народа, за независну и уједињену Албанију“.¹³⁾

КУЛТУРНА ЗОНА И МОДЕРНИЗАЦИЈА АЛБАНАЦА (1945-1980)

Албански аутор са Космета Алберт Дожа (Доја) назвао је регион Космета културном зоном. „Националисти и бранитељи локалних култура увек дају првенство константном временском трајању (непроменљивој суштини порекла) етничких ентитета којима они праве пропаганду. Разматрање региона као културне зоне дефини-

11) Французи користе у том значењу- ареа, крај, зона, територија, појам *aire*.

12) Видети: Историјски архив КПЈ, Београд, 1949, т. IV.

13) Ibid.

ше се као једно композитно поље. Зона албанске насељености није само зона једне земље Југоисточне Европе савремених политолога, нити зона једне пост-византијске балканске, или екс-отоманске земље Европе, нити још место експанзије извесних западних модела, или укореењивање локалних идентитета, већ стварно све то истовремено.¹⁴⁾

Читав друштвени албански живот може да уђе у три закона-ка владања: *ligji i shtetit*, закон државе који превладава у друштву, *sheriati*, исламски муслимански закон, или *ligji i kishes*, канонски закон католика, без истинског одлучујућег утицаја, и *ligji i fshatit*, локално обичајноправо. Скорашње еволуције у албанским и косовским миљеима показују да се људи све више реферишу на обичајни кодекс, који не предвиђа државну интервенцију. У временима кризе све више се враћа на старе нормативне вредности.¹⁵⁾

Италијанска окупација током Другог светског рата створила је Велику Албанију, која је подразумевала такође и Косово и Метохију и западну Македонију. После пораза Италијана, Албанци анти-комунисти окупили су се на Космету 1943, како би формирали Другу Призренску Лигу.¹⁶⁾

Победа комуниста у Албанији, помогнутих од југословенских саветника, није решавала албанско питање. Њихов лидер Енвер Хоџа мислио је да ће становници Космета изабрати сами своју судбину. Тито је, међутим, озбиљно прижељкивао једну балканску федерацију, што је значило да је Албанија била предвиђена да фигурише као седма Република југословенске Федерације. Приштина би онда постала главни град, уместо Тиране. Енвер Хоџа није то желео и придружио се Москви 1948. Албанија се тако нашла у границама из 1913. Крај односа Тита и Стаљина значио је и крај

14) Видети: А. DOJA, „Formation nationale et nationalisme dans l'aire de peuplement albanais“, *EUROPA*, Vol. 3, No 2/2000.

15) „Постојало је више традиционалних јуридичких норми у зони албанске насељености. Најпознатије обичајно право је KanuniiLekeDukagjinit, коју традиција доводи све до принца Леке Дукађинија, Скендербеговог пратиоца, а да не можемо да потврдимо валидност овог односа. Већина етнографских радова називају овим појмом обичајне јуридичке норме посматране у региону Дукађини у Северној Албанији и на Дукађинијевој Висоравни све до Косова, то јест на територији некадашњих имања кнежевства Дукађинијевих.“ У: AlbertDoja, *Ibid*.

16) Прва Призренска Лига била је важан елемент у конституисању националне албанске идеологије, прва еманација концепта „Велике Албаније“, усмерене против балканских земаља (Србије, Црне Горе и Грчке), али и против Турске. Лига успева, међутим, да уједини Албанце трију вера, али њена анти-српска оријентација трајно је оптеретила односе између два народа.

односа између Београда и Тиране, крај титоистичког комунистичког плана да се створи Балканска федерација. Значајно је и то да прецизна формула овог пројекта који решава сва национална питања на Балкану, укључујући и косметско, никада није откривена. То није спречавало Тита да настави са сопственим пројектима који се тичу Космета. Почев од шездесетих, Тито је на Космету инсталирао косметску албанску номенклатуру као управљачку касту. Он је примењивао процес формирања лењинистичке националне бирократије, мешајући идеологију и национализам. Захваљујући везама које постоје у Партији, као и у српској управљачкој елити, ова албанска номенклатура успела је да постане непотистичка каста са пуном влашћу, која фаворизује развој албанског национализма на Косову и Метохији.¹⁷⁾

Социјалистичка Аутономна Покрајина Косово и Метохија ушла је у период социјалистичке изградње са готово 90% неписмених, са веома заосталом производњом, углавном предкапиталистичког типа. Више од 80% становника Космета били су пољопривредници. Процес афирмације албанске националне мањине био је спор. Током више година после Другог светског рата, Албанац није могао да буде на челу Савеза комуниста покрајине. Више функције у Србији и Федерацији, такође, нису биле доступне албанским кадровима. Напредовање косметског друштва било је видљиво нарочито 1963. у години „великог скока“ у уставном уређивању земље и припремању новог Устава. Аутономне покрајине, Војводина и Космет, добиле су знатно шира права и уставне гаранције.

Нови заокрет догодио се 1966, током Четвртог пленума на Брионима. Тито је изазвао обрачун у врху југословенске државе, како би очистио по њега потенцијално опасне политичке снаге које су биле уз министра унутрашњих послова, Србина Александра Ранковића. Тито је представио јавном мњењу да је реч о обрачуну између централистичких и анти-реформистичких, и против деформација у органима безбедности. Александар Ранковић, један од тројице најугледнијих руководиоца Југославије, изненадаје на Брионском пленуму Партије процењен као персонификација конзервативних и анти-реформских снага. На хрватском острву Бриони на Јадрану, шеф државе и партије маршал Тито, посебно осуђује све што су

17) Видети: К. Christitch, „The Kosovo Crisis“, *The European Journal of International affairs*, vol. 1. no. 2, Autumn 1988, p. 112.

против Албанаца чинили органи безбедности Космета, у којима су доминирали Срби и Црногорци.¹⁸⁾

Тако је од лета 1966. дошло такође до промена у саставу полиције на Космету, а врата су широм отворана за албанске кадрове. Они су почели да доминирају у свим органима аутономне покрајине, пошто су већ представљали 80% становништва Космета. Била је то „албанска ренесанса“, упркос чињеници да српско руководство то нијелако прихватао.¹⁹⁾

У 1968. долази до великих албанских демонстрација у Приштини. Њима се придружују и млади Албанци у региону Тетова у Македонији. Они траже прикључивање Космету.²⁰⁾ Албански комесетски руководиоци су извлачили користи из нове политичке атмосфере у земљи. Они су игнорисали дистинкцију између развоја националне самосвести и националистичких осећања. Чак је у једном периоду постојао феномен албанизовања извесних не-албанских националности, попут мањине Турака, којих тада није било баш занемарљив број. Између руководства у Србији и албанских руководилаца на Космету постојало је подозрење, чак и обострана сумњичавост.

Руководство у Србији видело је аутономне области пре као административне департамане, а не као концепт аутономије и конститутивни фактор Федерације. Аутономне регије имале су тенденцију ка аутономији директно и искључиво у оквиру Федерације, а не Србије. Руководство Србије, одмах после Четвртог пленума ЦК СКЈ, у лето 1966, сматрано је у тадашњој јавности за знатно демократскије и либералније у односу на српску политичку Garnитуру која је „очишћена“ 1966. Подсетимо да је том лидерском српском екипом руководио Добросав Радосављевић (1966-1968), потом и Марко Никезић (1968- 1972). Латинка Перовић је у то време била секретар ЦК СКС, уз Марка Никезића најчешће карактерисана као партијски лидер прогресистичке оријентације.²¹⁾ На пленуму ЦК

18) У мају 1976. Александар Ранковић је испричао Добрици Ћосићу зашто је смењен са функције 1966: „Ја сам морао да одем из руководства земље, јер поред мене и са мноштем не би могли овако да ослабе Србију и да донесу Устав 1974. Не би могли да створе државу од Војводине и Косова. Од VII Конгреса и новог Програма СКЈ, ишло се ка конфедерацији. Ја сам се томе одлучно супротстављао... Морали су да ме уклоне да би остварили свој циљ.“ У: Добрица Ћосић, *Пишчеви записи (1969-1980)*, стр. 247.

19) Видети: R. Dizdarević, „Велика подвала“, Radio Free Europe, RFE/RL, 2004.

20) Видети: K. GJELOSHAJ, „La question du Kosovo: instrumentalisation et lutte interne“, *Confluences Méditerranée*, No 30, Été 1999.

21) „Српски либерали тог периода желе да модернизују Србију, да је воде ‘путем узвишенијих цивилизаторских капија’, да је изведу из сужањства националистичке традиције.

СКС, 1972. године, два месеца пре свог смењивања, Латинка Перовић каже: „Србија која би била конзервативна и националистичка изнутра, поставила би брзо питање своје специјалне улоге својих права у Југославији“.²²⁾

АЛБАНЦИ, ИСЛАМ, ХРИШЋАНСТВО И СНАГА КОСМЕТСКИХ ДЕРВИША

Већина Албанаца на Космету су исламске вероисповести. Но, за Албанце је најважније *албанство*, вера и нација, више него начин веровања у Бога. Пашко Васа изражава најбоље ту суштину: „Не обраћајте пажњу на цркву, или на џамију. Религија Албанаца је албанство.“²³⁾ Говори се да је чак и Скендербег мењао веру. Његов отац био је православни хришћанин, а умро је у Хиландару, најсветијем српском манастиру, као православни калуђер, као и његов син, Скендербегов брат.²⁴⁾

Хришћанство је такође било од интереса за Албанце, нарочито Католичка црква. У Титовој Југославији, Рим не престаје да проширује свој утицај међу већински муслиманским становницима ове зоне Балкана. Шкељзен Малићи (Skelzen Malliqi) о томе пише: „Албанци никада нису били у миру са својим исламом. Током Деведесетих муслимански Албанци разматрали су озбиљно идеју колективне реконверзије у католицизам. Они су се сами питали, али су и питали пријатеље-а нешто од тога сам и ја чуо: је ли могуће враћање на веру наших предака? Ова жеља за масовну конверзију у католицизам показује сложени однос који постоји између Албанаца и Европе.“²⁵⁾

Једна димензија вероисповести Албанаца на Косову и Метохији увек је била запостављана, иако је од великог значаја за разумевање менталитета, културе и религије албанског народа на Ко-

---

Био је то једини уједињени правац у принципијелној борби против великосрпског национализма“. Видети: R. DIZDAREVIĆ, „Велика подвала“, Radio Free Europe, RFE/RL, 2004.

22) Наведено у: R. Dizdarević, „Велика подвала“, Radio Free Europe, RFE/RL, 2004.

23) У: *NIN*, 19.01. 2006.

24) Видети: Bosko I. Vojovic, Mont Athos, les princes roumains, Jean Castriot et la Tour albanaise (Arbanashi pirq, dépendance de Chilandar), *Balkanica*, 2006.

25) Косметски дневник *Laim* чак је објавио да се „председник Ибрахим Ругова преобразио из муслимана у римокатолика.“ Иако ове тврдње нису сигурне, информација је примљена као истинита. Дневник каже „да је промена вере обављена 24. априла 1974. у Ватикану. Чини се да је крштење обавио Јован Павле Други. Ибрахим“ је постао Петар, на албанском *Pjeter*.“ У: НИИ, „Петар Ругова, Католик“, 19. 01. 2006.

смету. Реч је о феномену дервиша. Са комунистима на власти у Југославији 1945, чинило се да ће, као и на читавом Балкану, редови дервиша нестати. Већина тих редова отишло је у илегалу. Више него друге верске заједнице, дервиши су се опирали контроли. Њихове вође задобијали су статус према породичној линији, па се веровало да је њихова духовна моћ била наследна. У шездесетим годинама, југословенске власти су на крају заузеле знатно либералнији став према верским заједницама, али су их ипак подвргле тоталитарном режиму. Седамдесетих су дервиши задобили нову снагу, на неочекивани начин. Албански шеици на Космету основали су 1974. године Унију дервишких редова, на чијем челу се од тада налазио призренски шеик, Џедмаил Шеху (Shehu).²⁶⁾

Од 1974. до 1984, од 32 члана који су представљали одговарајући број текија(основна јединица верског окупљања дервиша), број је досегао 126. Почетком осамдесетих, Заједница је тврдила да окупља више од 50.000 дервиша, углавном концентрисаних на Космету. Социолог из Приштине, Слађана Ђурић, тврдила је својевремено да је било око 100.000 присталица дервиша 1998, и то само на Космету.²⁷⁾

Ту је постојао један посебан социјални фактор, којим је делимично било могуће да се објасни зашто су дервишки редови поново постали значајни на Космету. Демографски бум и пренасељеност у брдским областима повећали су сиромаштво и егзистенцијалну и политичку несигурност. Исламска заједница на Космету није уживала неки велики реноме у становништву, а утицај Медресе у Приштини на интелектуални живот у аутономној покрајини био је занемарљив. Већина Албанаца муслимана, посебно у градовима, у сваком случају нису могли да се уброје међу одане вернике. То је бацало другачију светлост на локално непријатељство између косметских шеика и албанских представника Исламске заједнице на Космету, непријатељство између исламских „ортодоксних“ редова и „хетеродоксних“ суфи редова. То је барем важило за неке делове Космета, нарочито у Метохији. Друштвени реноме шеика дервиша у брдским регионима био је знатно већи од реномеа који су уживали хоће исламске заједнице. Тек после 1989. је Исламска заједница

26) Албански наслов: Lidhja e Rradhëve Dervishë të Slame Alijje. Три године касније, име је модификовано у: Bashkësia e Rradhëve Dervishë të Slame Alijje. У: G. Duijzing, *Religion and the politics of identity in Kosovo*, Hurts & Company, Londres, 2000, p.155.

27) Наведено у: G. Duijzing, *Religion and the politics of identity in Kosovo*, p.157.

Космета заузела патриотскији став, а занимљиво је да се нагласи како је управо она потом покушала да се помири са Заједницом редова дервиша.²⁸⁾ Штавише, утицај шеика растао је са кризом. Они су имали дубље корене међу традиционалном руралном заједницом, а били су блискији са народним и етничким карактеристикама, што их је чинило „албанскијим“ и вероватно националистичкијим него официјалне и „ортодоксне“ исламске структуре.

Утицај дервиша у албанском становништву, нарочито у оном преовлађујућем, сељачком и традиционалном, био је значајнији но што се веровало. Реално, дервиши су били убедљивији од било које албанске политичке фигуре на Космету. Домашај њихових речи може да се пореди са утицајем речи лидера Божје партије (Хезб-Алах) у Либану, или са палестинским верским вођама у Гази. Поврх свега, притисак прошлости, периода између 1913. и 1945, све то још увек очувано, које су извесне снаге на Југу (Албаније) настојале да не забораве. „Све то је повезано са организацијама ‘за специјални рат’ у западној Европи, а сада је ушло у акцију, може да буде подстакнуто догађајима у Пољској. Можда дотле стижу гласови који говоре о неком понашању Сједињених држава према комунизму.“²⁹⁾

1971-1980. - УБРЗАВАЊЕ КРИЗЕ

Тито посећује Косово и Метохију 17. априла 1971. Студенти су веома пажљиво слушали шта Тито говори на свом путу по Југу Србије и Космету, увиђају како је Тито резервисан према извесним феноменима, које назива дивљаштвом. У свом дневнику, југословенски револуционар из „старе гарде“, од оних који су образовани на Лењиновој школи у Москви, Родољуб Чолаковић, овако је превео значење „дивљаштва“ како га је видео Тито. „А дивљаштво је нормалан феномен у систему у коме, с једне стране, постоји јединствена монета, и на стотине оних који суштински утичу на њену стабилност. Ми трошимо више него што можемо да издржимо, па је нормално што цене скачу. Инвестиције без плана, ми сви конструишемо аутомобиле, а нико не производи лимове. Буџети расту, плате такође, али не и пропорционално продуктивност. Ми радимо

28) Видети: G. Duijzing, *op. cit.*, p.176.

29) Видети: З. Антонић, *Родољуб Чолаковић у светлу свог дневника*, Београд, ИП Књига, 1991, p. 476- 479.

и живимо са слоганом: дај шта даш, и лако ћемо сутра. А сутра је неизвесно.³⁰⁾

Тито на Космету поручује да мора да се успостави јединство Савеза комуниста. Практично еквивалентан статус са шест југословенских република, омогућује Косову и Метохији да има сопствени устав, своје полицијске снаге, судове, парламент, заставу и организацију СК.

Прва експлозија на Космету има економске мотиве, али у највећем националне. Припадници нове интелигенције, која је дипломирала на универзитету, која је створена у Приштини као плод федералне акције у корист мање развијених региона, узима у руке покрет, а да чак и није изгледала сепаратистичка у почетку. Она гледа ка независној Албанији и тражи статус Републике, изједначена са Србијом. Идеја албанских националиста била је да трансформишу Космет у етнички хомогену земљу, уз помоћ метода често блиских тероризму, нагонећи тиме српску и црногорску мањину да напусте Космет. Почетком 1971. готово 70.000 српских и црногорских породица одлази из Покрајине. Од 1450 села на Космету, тада 650 постаје етнички „очишћено“, што буквално значи да у њима искључивио живе косметски Албанци. У питању је ирационални национализам који, међутим, даје плодове.³¹⁾

ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ И ФОНД ФЕДЕРАЦИЈЕ ЗА КОСМЕТ

У времену од четврт столећа, Приштина је вероватно била град који се развијао најбрже у СФРЈ. Статистика је била убедљива: индустријска производња се повећала 18 пута, пољопривредна производња 3 пута, број запослених се увећао 4,7 пута, животни век становника продужио се са 45 на 68 година. Сваки трећи становник почеткомседамдесетих био је обухваћен образовањем, што је износило око 450.000 ђака и студената на Космету. Од тек неколико библиотеке и биоскопских сала, стигло се до мреже од 385 библиотеке, 8 позоришта, 5 музеја, а објављивано је око 370 наслова књига и брошура, објављивано је још и 32 часописа, 60 дневних

---

30) Видети: Здравко Антонић: *Родољуб Чолаковић у светлу свог дневника*, стр. 277. Ова књига је дуго била уклоњена из јавности, после забране 1991, када је повучена из продаје одмах по објављивању.

31) Видети: Fejto, F., Pavlowitch, S.K., Chirstich, K.L., Krulic, J., Meier, V., “Yugoslavia, our dangerous backyard“, *The European Journal of International Affairs*, vol. 1, n. 2, autumn 1988, p.78 .

листова и периодичних новина. Саграђен је модеран телевизијски центар, основана је Академија наука и уметности, Универзитет такође (са више од 50.000 студената), итд.³²⁾ Проблем је, међутим, било то што је Универзитет у Приштини занемаривао техничко образовање. Бројни дипломирани са Факултета политичких наука, економије, социологије, или психологије, имали су потешкоћа у налажењу посла у другим републикама.

Број Албанаца на Космету повећао се са 646.000 на 1.227 000 у само 20 година (1961-1981). То је радикално променило националну структуру Космета. Процент Албанаца од 1961. до 1981 повећао се са 67% на 77,5%, а део Срба пао је са 18% на 13%. Део Црногораца је пао са 3,9% на 1,7%, а Турака са 1,0% на 0,9%³³⁾ Са стопом наталитета од 31% и природним растом од 20% сваке године, Албанци у Југославији имали су највишу стопу раста у Европи, од 1961. до 1981. А у Југославији их је, после Другог светског рата било 480.000, а 1981. 1.227 000, да би се број попео на око 2 милиона 1991, како је писала француски истраживач Виолет Ре.³⁴⁾ То је значило заправо вртоглави раст од 117,7% у распону од само једне генерације (33 година).³⁵⁾

Други француски истраживач, Жил Труд, који је објавио управо поменути податак, види узроке ове „демографске експлозије“ албанске популације на Космету пре свега „у стопи наталитета, јединствене разине у Европи, а једино упоредиву са стопама наталитета које су виђене у земљама у развоју, посебно у Африци.“³⁶⁾

Економски и културни интензивни развој Косова и Метохије започео је крајем 1950, 4-5 година касније него други региони земље. Од 1957. године Федерација је створила фондове за помоћ за развој Косова и Метохије. Приштина је грађена убрзаним ритмом.³⁷⁾

32) Видети: D. Bilandžić, *Jugoslavija poslije Tita, 1980-1985*, стр. 45-49.

33) Видети: D. Bilandžić, *Op. cit.*, стр. 205-206.

34) Видети: Violette REY, *Europes orientales, Russie, Asie centrale*, Belin-Reclus, 1996.

35) Видети : G. Troude, *Conflits identitaires dans la Yougoslavie de Tito 1960-1980*, Ed. de l'Association „Pierre Belon“, Paris, p. 193.

36) Видети: G. Troude, *op. cit.*, p.196.

37) „Behind the ambitious edifices one could detect the piration of the new intellectual stratum of Kosovo to see Priština develop into a center of the Albanian nation, co-equal with Tirana. The hasty construction of the University of Priština had special significance. As early as 1979 the university already boasted nine faculties and had an enrollment of 24, 000 students, among them 17,700 Albanians. It was precisely those who first began demonstrating, the student of the University of Prishtina, who had the least to complain about economically.“ J. REUTER,

Процена експерата, попут Душана Биланџића, била је да је Космет био у кашњењу у односу на Југославију, од 15 до 20 година. Истински друштвени економски канцер била је бизарна пракса система која је чинила могућим и најчудније економске подухвате и планове. Без икакве сумње, велики део акумулације долазио је из фондова Федерације. Космет је добијао 42,5%, а остатак је дељен између три републике процењене каонедовољно развијеним. Један до два милиона долара дневно било је убацивано у „бунар без дна“ звани Космет.

Четврти Петогодишњи план (1966-1970) створио је нови Фонд, назван „Фонд Федерације за кредитирање економског развоја. У нормалним околностима, ова инвестиција вреди труда, јер је Космет, чак и у турским отоманским документима, у великоалбанским документима, означено као житница Балкана. И Италијани су, током окупације и одмах после Другог светског рата, правили планове да на Космет колонизују 5 милиона Италијана, тврдио је високи српски руководиоца Драгослав Дража Марковић.³⁸⁾

Круцијална чињеница је да је Космет испоручивао другим републикама две трећине електричне енергије које је производио. Косметски руководиоци желели су, на пример, по сваку цену да граде термоелектране. Тек пет-шест особа је одлучивало о свему томе на Космету. У време када је Иван Стамболић био премијер Србије, он ће рећи руководиоцима са Космета: „Оставите идеју о електричним централама. Ви имате довољно електричне енергије сами. Онај коме она треба, нека их сам и гради. Само им поставите услове који се тичу екологије, јер ћете се угушити у диму. Зашто желите да градите термоцентрале другима? Огроман је капитал, а нема радних места. Уништавате земљу“.³⁹⁾

Међутим, на Космету има угља да се „загреје“ читава Европа. Свакако информисан од стручњака са Рударског факултета у Београду, Дража Марковић још осамдесетих био је убеђен: „да је тај угљак био чуван за Велику Албанију. На основи угља Немци су билипредложили, пре десетак година, да се гради термоцентрала снаге 5.000 мегавата, са 380 W. Наш електро напон био је 400 W, и

Die Albaner, p.74. Наведено у: V. Meier, *Yugoslavia, a History of its Demise*, Londres&New York, Rotledge, 1999.p. 32).

38) Видети: Д. Марковић, „Бити жигосан усијаним гвозђем. Између аутономистичких сепаратиста и национал-шовиниста“, *НИИ*, 08. 05. 2003.

39) Видети: Иван Стамболић, *Жртве*, стр. 144.

то да нико не може да им узме њихову електричну струју. То је било учињено како би се сачувао угаљ за Велику Албанију.⁴⁰⁾

Било је све више аргумената осамдесетих који су говорили да многе идеје развоја нису коришћене одговарајуће и корисно за Космет. Према цитираном Дражи Марковићу: „Југословенски новац је бачен за контра-револуцију, за разарање односа међу нацијама“. Он је процењивао да је у последњих двадесет година (1961-1981) Србија „убризгала“ око 400 милиона долара годишње у Космет, што је износило бројку од 8 милијарди долара.

Но, „упркос овом економском напредовању које се може квалификовати бриљантним, Космет није успео да надокнади своје заостајање за другим регионима Југославије“, сматра француски истраживач Жил Труд. Међу особеностима Космета, Труд помиње „ендемску незапосленост“, али и да „Аутономној покрајини Косово, међутим, не недостају адути у њеној игри у плану природних ресурса.“

Са рударским комплексом Трепча, крај Титове, тј. Косовске Митровице, на северу региона, она је располагала целином првога реда, која производи 75% рафинираног олова у Југославији, 69% рафинираног сребра, 34% руде олова и цинка, 20% оловних акумулатора, и уз то сулфидне киселине, фосфорне киселине и фосфатних гнојива.

Са својим резервама, рудни комплекс Трепча фигурирао је међу првима у Европи, као и у свету, ако је судити према једном својевременом извештају амбасаде Француске у Београду: 7.500 000 тона руде, са извршним садржајем од 20% живе и 3,5% бакра, спрам 0,9% светског просека, што даје идеју о богатству руде. Подсетимо и да је током Другог светског рата, комплекс Трепча покривао највећи део потреба Рајха у олову. Само рудник Рударско производио је 450.000 тона руде олова и цинка 1966. године, одакле је издвајано, после прве обраде, 16.000 тона концентрата олова и цинк-метала.⁴¹⁾ Није неважно рећи и да је олово произведено у Трепчи продавано по знатно нижој цени од светских, што јестворило годишње губитке од 300 милиона тадашњих динара. Реч је о типичном јазу Север-Југ. Југ испоручује јефтине сировине, а Север их трансформише у скупе производе, чувајући за себе профит.⁴²⁾

40) Видети: Д. Марковић, *op. cit.*

41) Видети: G. Troude, *Conflicts identitaires dans la Yougoslavie de Tito 1960-1980*, pp.246-248.

42) Видети: Catherine Samary, *Le Marché contre l'autogestion*, Paris, 1988. Наведено у: M. Collon, *Op. Cit.*, p. 222-223.

КА НЕУМИТНОЈ СЕЦЕСИЈИ, НАСПРАМ НЕСПРЕМНИХ СРПСКИХ ПОЛИТИЧАРА

На политичком плану су се, међутим, убрзавали догађаји, пре свега све отвореније и све нестрпљивије изражавање сецесионистичких тенденција читавог албанског народа. У свом тајном говору 1977. године руководиоцима Космета, Едвард Кардељ, главни Титов идеолог самоуправљања, упозорио је на озбиљну опасност од Српског и албанског национализма у Покрајини, али је додао да „данас Албанци са Косова носе посебну одговорност, јер су они већина на Косову.“⁴³⁾

Од 1979, српска влада је процењивала да стање на Космету није било добро, и због тога је српско руководство било против Титове посете Косову те године.⁴⁴⁾ Турбуленције проузроковане иредентистичким догађајима на Космету најављивале су опасне године за Југославију. Три су главна догађаја сведочила у то време о убрзавању кризе: 1. Смртполитичких лидера СФРЈ (Тито, Кардељ, Бакарић); 2. друштвено-економска криза; 3. побуне на Космету.

Лео Матес, главни Титов саветник за питања несврставања написао је: „Трећи велики догађај била је изненадна ерупција иредентистичких националистичких побуна, које су имале тенденцију ка устанку међу албанским становницима у Аутономној покрајини Косово и Метохија. Циљ побуна било је стварање републике Косово и њено евентуално уједињавање са Албанијом, што је довело у опасност територијални интегритет Југославије и њеног федерализма.“⁴⁵⁾

Почетком 1980. године, када је ароганција група које су руководиле Југославијом била и даље прилично велика, а штампа тиха по питању Космета, попис становништва је показао несумњиво опадање српског и црногорског становништва на Космету. Срба је било 23.62% од укупног броја становника у регији 1948. Пет година касније било их је 23.49%, а 1961. их је било 23.55%. Али, про-

---

43) Видети: FBIS, Nov. 27, 1981, p.120, и у: L. J.Cohen, *Serpent in the bosmom. The Raise and Fall of Slobodan Milošević*, p. 40.

44) „Ми мислимо да је то веома опасно. Албански национализам био је у напредовању. Али, Тито не прихвата наш савет и иде тамо. Иако нам је рекао да је свестан и великих проблема на Косову, и опасности. Влашкалић и Видић су тамо ишли са Титом.“ У: Иван Стамболић, *Жртве*, стр.139.

45) Видети: Ј. Матес, *Криза социјализма којег није било*, Увод, Југословенски институт за новинарство, Београд, 1991.

ценат је спао на 18.35% 1971, а десет година касније, 1981, било их је тек 13.2 одсто. Према процени Статистичког завода Републике Србије, више од 100 000 Срба и Црногораца напустило је Космет између 1961. и 1981. Тиме су створени изврсни услови за заоштравање сецесионистичког курса косметских Албанаца према српској држави, још пре 30 година.⁴⁶⁾

Zoran Petrovic Pirocanac

KOSOVO-ET-METOCHE- DU CONGRES DE DRESDE AU COMMENCEMENT DE LA SECESSION ALBANAISE

Quelques contributions à l'introduction historico-politique de la tragédie de "l'Etat à haut risque"

Sommaire

Dans cette étude l'auteur présente des éléments pour une brève histoire des "pays à haut risque" serbes, une autre façon de désigner, entre autres, le Kosovo. Ce petit bréviaire historico-politique de ladite région serbe fait partie d'une analyse plus approfondie réalisée par l'auteur de cette étude pendant ses études doctorales à Paris. Dans le cadre de la présente étude l'auteur démontre une influence fondamentale des décisions prises par l'Internationale communiste sur les événements historiques en Yougoslavie et au Kosovo-et-Métochie, déjà avant la Deuxième guerre mondiale. L'étude met en avant une modernisation générale du peuple albanais au Kosovo-et-Métochie sous le régime de Tito, ainsi que l'influence de l'islam, c'est-à-dire la force des derviches kosovars, mais aussi la radicalisation de la crise dans cette région du sud de la Serbie dans les années 1970 et 1980, tous ces facteurs servant de base pour la sécession ultérieure des Albanais à la fin du vingtième siècle.

Mots-clés : Serbie, Kosovo-et-Métochie, Parti communiste yougoslave, Internationale communiste, Albanais, sécession

ЛИТЕРАТУРА

- Антонић Здравко, *Родољуб Чолаковић у светлу свог дневника* (ИП Књига, 1991).
- Bilandžić, Dušan, *Historija Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije: glavni procesi, 1918-1985*, Zagreb, Školska knjiga, 1985.

46) K. Christitch, „The Kosovo Crisis“, *The European Journal of International affairs*, vol. 1. no. 2, automne 1988, p. 105.

- Bilandžić, Dušan, *Jugoslavija poslije Tita*, Zagreb, Globus, 1986.
- Ciliga, Ante, *Crise d'Etat dans la Yougoslavie de Tito*, Paris, Denoël, 1972.
- Christitch, Kosta, *Les faux frères. Mirages et réalités yougoslaves*, Paris, Flammarion, 1996.
- Cohen, Lenard J., *Broken Bonds. The Disintegration of Yugoslavia*, Boulder, San Francisco, Oxford Westview Press, 1993.
- Collon, Michel, *Poker menteur*, Bruxelles, EPO et Michel Collon, 1998.
- Ћосић, Добрица, *Пишчеви записи. 1969-1980*, Београд, Филип Вишњић, 2001.
- Dalmas, Louis, *Le communisme yougoslave depuis la rupture avec Moscou*, Paris, Terre des Hommes, 1950.
- Ђуричић, Радоје, *Обичаји и веровања Албанаца*, Београд, самиздат, 1994.
- Додеровић, Милорад, *Како се догодио Шолевић*, Ниш, Градина, 1990.
- Garde, Paul, *Vie et mort de la Yougoslavie*, Paris, Fayard, 1992.
- Имами, Петрит, *Срби и Албанци кроз векове*, Београд, Самиздат Б92, 2000.
- Кнежевић, Милош, *Косово и Метохија: сценарију будућности*. Косово и Метохија: Изазови и одговори, Београд, Институт за геополитичке студије, 1997.
- Krulić, Joseph, *Histoire de la Yougoslavie de 1945 à nos jours*, Bruxelles, Complexe, 1993.
- Lampe, John R., *Yugoslavia as History. Twice there was a country*, Londres, Cambridge University Press, 1996.
- Lacoste, Yves, *Atlas géopolitique*, Paris, Larousse, 2007.
- Lutard, Catherine, *Géopolitique de la Serbie/Monténégro*, Bruxelles, Complexe, 1998.
- Malcolm, Noel, *Kosovo. A short history*, Londres, Macmillan 1998.
- Матес, Лео, *Криза социјализма којег није било*, Београд, Југословенски институт за новинарство, 1991.
- Meier, Victor, *Yugoslavia, a History of its Demise*, Londres & New York, Rotledge, 1999.
- Петровић, Р., Благојевић М., *Сеобе Срба и Црногораца са Косова и Метохије*, Београд, САНУ, 1989.
- Radovanović, Milovan, *Kosovo and Metohia: A Geographical and Ethnocultural Entity in the Republic of Serbia*, The Serbian Questions in the Balkans, Belgrade, University of Belgrade- Faculty of Geography, 1995.
- Радовановић, Милован, *Косово и Метохија у Републици Србији и на Западном Балкану*, Београд, Mnemosyne, 2005.

- Рајовић, Радошин, *Аутономија Косова: историјско-правна студија*, Београд, Економика, 1985.
- Roux, Michel, *Minorité nationale, territoire et développement: Les Albanais en Yougoslavie*. Thèse doctorale, Ed. Université de Toulouse-Le Mirail, 1990.
- Stanković, Slobodan, *The End of the Tito Era: Yugoslavia's Dilemmas*, Stanford, Hoover Institution Press, 1981.
- Стојановић, Светозар, *Пропаст комунизма и разбијање Југославије*, Београд, Фронесис, 2000.
- Troude, Gilles, *La question nationale en RSFY (1945-1972)*, T II, thèse de doctorat soutenue en juin 2003 à La Sorbonne Paris-III.
- Troude, Gilles, *Conflits identitaires dans la Yougoslavie de Tito 1960-1980*. Paris, Association Pierre Belon, 2007.
- Védrine, Hubert, *Les mondes de François Mitterrand, A l'Elysée 1981-1985*, Paris, Fayard, 1986.
- Витановић, Слободан, *Преиспитивања (Réexaminations)*, Сремски Карловци- Нови Сад, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2001.
- Artisien, P., „Albanian nationalism & Yugoslav socialism“, *Co-existence*, octobre 1979, no. 16
- Bellof, Nora, „Self-Mismanagement in Yugoslavia“, *Survey*, Automne, 1984, vol. 28, no. 3 (122), pp. 63-5.
- Војовић, Бошко, „Kosovo et Métochie“, *Balkan Studies*, Thessalonique, septembre 1997.
- Војовић, Бошко, „Les Balkans entre convergences et disparités (XIX-XXème s.)“, Genève-Gex, 1997, Symposium international «Structures fédérales et coopération interrégionale dans l'espace balkanique» (12 au 14 septembre 1996), p.: 63-77.
- Dushi, A., „La province du Kosovo“, *Questions actuelles du socialisme*, Belgrade, mai 1981, pp. 71-72.
- Fejto, F., Pavlowitch, S.K., Christich, K.L., Krulić, J., Meier, V., „Yugoslavia, our dangerous Backyard“, *The European Journal of International Affairs*, automne 1988, Vol. 1, n. 2, pp.64-114.
- Guillou, André, „Autodétermination et inviolabilité des frontières: Les trois Yougoslavies“, L'Assemblée de l'AIESSE, Tirana, 2004.
- Habrier, Edith, „Les délégués au Premier Congrès des peuples de l'Orient (Bakou, 1er-8 septembre 1920)“, *Cahiers du monde russe*, 26/1, 1985. „HÉRODOTE“, Dossier: La Question serbe, 1992, no. 67, 4ème trimestre.
- Krulić, Joseph, „La crise du système politique dans la Yougoslavie des années 1980“, *Revue française de sciences politiques*, juin 1989, no 3, pp. 245-258.

- Qosja, Rexhep, „Europe in the Balkan Way“, *Oslodjenje*, 18. juin 1989.
- Ramet, Pedro, „Yugoslavia and the Threat of Internal and External Discontents“, *Orbis*, Printemps, 1984, p.109.
- Rébériou, Madeleine, Julien, Madeleine, Ch.-A., et Carrère d'Encausse, Hélène, „Les communistes et l'Orient en 1921“, *Le Mouvement social*, No. 82 (Jan.-Mar., 1973), pp. 103-113, Editions l'Atelier, 1973, Association Le Mouvement Social.
- Samary, Catherine, „Le démantèlement programmé d'une fédération“, *Manière de Voir*, Paris, 1998.
- Stojković, Živorad, „Une utopie obligatoire?“, *Revue des Etudes Slaves*, Paris, 1984, LVI/3.

Résumé

Dans cet essai l'auteur reconstruit une brève histoire de ces „terres à haut risques“, comme on appelle encore la région Sud de la Serbie, Kosovo et Métochie. Cette revue historico-politique de la région fait partie d'une plus grande analyse réalisée durant les recherches de l'auteur.

L'auteur démontre d'abord les conséquences des Congrès de Bakou et de Dresde et l'influence des décisions et de la politique du Komintern aux événements historiques en Yougoslavie et au Kosovo déjà avant la Deuxième guerre mondiale. Le IVe Congrès du Parti communiste yougoslave (PCY) s'est tenu en Allemagne, à Dresde, en novembre 1928. Au sommet du Komintern on jugeait que l'État yougoslave était un soi-disant point d'appui militaire prévu pour l'attaque des impérialistes contre l'URSS. Cela expliquait pourquoi dans une des résolutions du Congrès de Dresde on introduisait la directive du Komintern: la Yougoslavie devait être brisée et on devait créer „les républiques nationales de Croatie, Monténégro, Macédoine, Albanie et Slovanie“. Par la notion „Albanie“ on pensait Kosovo et Métochie.

Dans les documents du IVe Congrès du Parti communiste yougoslave (PCY), dans le chapitre intitulé Lutte pour le rôle dirigeant dans les mouvements des nations opprimées, on disait: „Le Parti doit concentrer la lutte de la classe ouvrière, de la paysannerie et des nations opprimées, avant tout contre l'ennemi principal, l'hégémonie de la bourgeoisie serbe et sa monarchie militaire“.

Depuis des décennies l'intelligentsia kosovare réexamine la définition donnée à l'entité kosovare dans le cadre serbe. Les intellectuels nationalistes albanais sont infatigables, pour prouver que cette région était depuis toujours albanaise et que la situation démographique aujourd'hui

n'était que l'expression de la réalité historique permanente. Ainsi établie par les auteurs albanais, la question du Kosovo prenait la forme d'un problème de décolonisation.

La libération de la Yougoslavie, et bientôt l'instauration de l'autonomie au Kosovo, et de l'égalité en droits des Albanais en Yougoslavie, étaient de grands acquis historiques du régime de Tito. La région autonome socialiste du Kosovo était entrée dans la période de la construction socialiste avec presque 90% d'analphabètes, et une production très attardée, principalement naturelle de type précapitaliste. Plus de 80% des habitants du Kosovo étaient agriculteurs.

En 1968, il y avait de grandes manifestations albanaïses à Priština. A elles se joignaient de jeunes Albanais de la région de Tetovo en Macédoine. Ils exigeaient le rattachement au Kosovo.

La première explosion au Kosovo a des motivations économiques, mais surtout nationales. La nouvelle intelligentsia prend en mains le mouvement, sans même étant séparatiste. Elle regarde vers l'Albanie indépendante et demande le statut de République, en égalité avec la Serbie. L'idée des nationalistes albanais est de transformer leur pays en un pays ethniquement homogène, et cela encourage, par des moyens proches au terrorisme, les minorités serbe et monténégrine de quitter Kosovo. Au début de 1971 presque 70 000 familles serbes et monténégrines partent. Et 650 de 1450 villages deviennent ethniquement „purs“, c'est-à-dire exclusivement albanais. C'est un nationalisme irrationnel.

Pourtant, en un quart de siècle, Priština était probablement la ville qui se développait le plus vite en RSFY. Avec un taux de natalité de 31% et une croissance naturelle de 20% chaque année, les Albanais de Yougoslavie avaient le taux de croissance le plus élevé en Europe, de 1961 à 1991. Ils étaient en Yougoslavie, après la Deuxième guerre mondiale, 498 000, 1. 227 000 en 1981, et 2 millions en 1991. C'était un accroissement vertigineux 117,7% en l'espace d'une seule génération (33 ans).

D'après Draža Marković, „l'argent yougoslave était jeté pour la contre-révolution, pour la destruction des rapports entre nations“. Il estimait que dans les vingt dernières années, la Serbie injectait quelque 400 millions de dollars par an au Kosovo, ce qui faisait un chiffre de 8 milliards de dollars. Mais, „en dépit de cette progression économique que l'on peut qualifier de brillante, le Kosovo ne parvint pas à rattraper son retard sur les autres régions de Yougoslavie“, dit le chercheur français Gilles Troude.

Ainsi se manifeste l'accélération de la crise dans la région sud de Serbie, qui dirigera les événements historiques vers la sécession des Albanais à la fin du XXe siècle. Ainsi, la sécession débute en 1981, avec les premières manifestations nationalistes albanaises.

Le géographe et géopoliticien serbe, Milovan Radovanović, explique la question centenaire balkanique: „Kosovo et Métochie sont une des déterminations-clefs de l'intégrité politico-territoriale et de la souveraineté de l'État de Serbie, d'une importance géostratégique et géopolitique cardinale. Le sécessionnisme kosovar-albanais est une question beaucoup plus funeste pour l'existence de l'État serbe, que toutes les autres confrontations à l'intérieur de l'ex- Yougoslavie. N'importe quelle solution politique qui ouvrirait irréversiblement les portes à une forme quelconque de 'république albanaise', mène très vite à la constitution de la 'grande Albanie', qui serait jointe, par la même logique, à la Macédoine Occidentale. Cela signifie une fragmentation successive de l'Etat serbe et sa réduction à l'actuelle 'Serbie centrale'.”